

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

І. І. Кириченко, Ю. І. Маркіна, А. Г. Найчикова

*Донецький державний університет управління,
вул. Челюскінців, 163а, м. Донецьк, Україна, 83000.*

E-mail: info@dsum.edu.ua

Отримана 14 вересня 2010, прийнята 24 вересня 2010.

Анотація. В статті розглянута необхідність державного регулювання інноваційних процесів, методи державного регулювання інноваційної діяльності та визначено комплекс заходів щодо стимулювання інноваційного розвитку: формування пріоритетів науково-технічної й інноваційної діяльності. Розглянуто шляхи забезпечення концентрації державних ресурсів; розвиток інноваційної інфраструктури, що забезпечує підтримку інноваційної діяльності на всіх її стадіях – від виконання науково-технічних розробок до реалізації високотехнологічної продукції й послуг. Розглянуто оптимізація державного науково-технічного комплексу, удосконалення правовідносин між суб'єктами науково-технічної діяльності; удосконалення системи фінансової підтримки інноваційної діяльності з використанням фондів, банків і інших інститутів, що здійснюють венчурне інвестування, роботу із цінними паперами й страхування. Проаналізовано механізми формування ринків споживання науково-технічної продукції з використанням системи державних закупівель, інвестиційних програм і фінансових планів суб'єктів природних монополій і акціонерних товариств.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державне регулювання, інноваційна інфраструктура.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНЕ

И. И. Кириченко, Ю. И. Маркина, А. Г. Найчикова

*Донецкий государственный университет управления,
ул. Челюскинцев, 163а, г. Донецк, Украина, 83000.*

E-mail: info@dsum.edu.ua

Получена 14 сентября 2010, принята 24 сентября 2010.

Анотация. В статье рассмотрена необходимость государственного регулирования инновационных процессов, методы государственного регулирования инновационной деятельности и определен комплекс мероприятий по стимулированию инновационного развития, а именно формирование приоритетов научно-технической и инновационной деятельности, обеспечение концентрации государственных ресурсов на их реализации; развитие инновационной инфраструктуры, которая обеспечивает поддержку инновационной деятельности на всех ее стадиях – от выполнения научно-технических разработок до реализации высокотехнологической продукции и услуг. Рассмотрена оптимизация государственного научно-технического комплекса, совершенствование правоотношения между субъектами научно-технической деятельности; совершенствование системы финансовой поддержки инновационной деятельности по использованию фондов, банков и других институтов, которые осуществляют венчурное инвестирование, работу с ценными бумагами и страхование. Проанализованы меха-

низмы формирования рынков потребления научно-технической продукции с использованием системы государственных закупок, инвестиционных программ и финансовых планов субъектов естественных монополий и акционерных обществ.

Ключевые слова: инновационная деятельность, государственное регулирование, инновационная инфраструктура.

THE OF METHODS APPLICATION OF STATE CONTROL OF INNOVATIONAL ACTIVITY IN THE REGION

I. I. Kyrychenko, J. I. Markyna, A. G. Naychykova

*Donetsk State University of Management,
163a, Chelyuskintsev Str., Donetsk, Ukraine, 83000.
E-mail: info@dsum.edu.ua*

Received 14 September 2010, accepted 24 September 2010.

Abstract. The necessity of state control of innovational processes is considered in the article; methods of state control of innovation activity and the complex measures on stimulation of innovational development has been determined. Namely priorities forming of scientific and technical and innovational activity, providing of state resources concentration on their realization; development of innovational infrastructure which provides supporting of innovational activity on all its stages – from implementation of scientific and technical elaboration for realization of highly technological products and services; optimization of the state scientific and technical complex, perfection of legal relationship between the subjects of scientific and technical activity; perfection of the system of financial help of innovational activity on using of funds, banks and other institutes, which carry out the venture investing, work with valuable documents and insurance; mechanisms of forming of consumption markets of scientific and technical production using the system of state purchases, investment programs and financial plans of subjects of natural monopolies and joint-stock companies.

Keywords: innovational activity, state control, innovational infrastructure.

Вступ

Інтерес, що проявляється в цей час багатьма вченими, економістами, політичними й громадськими діячами до інноваційної тематики, можливостей активізації науково-технічного потенціалу суспільства, так само як і акцентування важливості інноваційної складової в загальноекономічних програмах розвитку багатьох в чому обумовлений тим фактом, що наука входить до числа головних факторів, що обумовлюють економічну й політичну міць будь-якої країни.

У сучасних умовах наука фактично перетворилася в безпосередню продуктивну силу. Більшість прогнозів щодо економічного розвитку суспільства в подальшому засноване на тому, що саме науково-технічна інноваційна діяльність, що забезпечує зв'язок між науковими

організаціями й промисловими підприємствами, що опирається на мале підприємництво в науці й науковому обслуговуванні, буде в значній мірі визначати характер економічного зростання.

Тому дослідження процесів, що сприяють активізації інноваційної діяльності й що дозволяють погодити задачі реформування української економіки з необхідністю вдосконалення й нарощування науково-технічного потенціалу країни, стає особливо актуальним на даному етапі розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження державного механізму стимулювання інноваційної діяльності знаходять своє відображення в численних наукових публіка-

ціях таких учених як Н. Г. Чумаченко, А. Барановського, С. Жукова, Д. І. Кокурина, В. Герасимчука, А. К. Казанцевої, В. П. Лукіна, Б. Твіса та інших.

Мета статті

Розглянути необхідність державного регулювання інноваційних процесів, методи державного регулювання інноваційної діяльності та визначити комплекс заходів по стимулюванню інноваційного розвитку.

Основний зміст статті

Необхідність державного регулювання інноваційних процесів викликана, насамперед, їхнім зростаючим значенням для економіки й суспільства в цілому. Сьогодні економічний ріст базується на сполученні екстенсивних і інтенсивних факторів. У сучасних умовах можливості збільшення випуску продукції й послуг за рахунок більшої зайнятості населення й залучення в економічний обіг нових природних ресурсів стають усе більш обмеженими. Вирішальне значення для економічної динаміки здобувають інтенсивні фактори. У свою чергу, підвищення кваліфікації кадрів і продуктивності праці, удосконалювання характеристик матеріалів і обладнання, їхня віддача обумовлюються досягненнями науки й техніки, їхнім емпіричним поліпшенням і рівнем їхнього використання в господарстві, тобто поширенням нововведень.

Отже, істотним фактором росту загальнодержавного значення інновацій є їхній вирішальний вплив на макроекономічні показники.

Незавершеність трансформаційних процесів ставить під сумнів можливість стабілізації високих темпів росту на основі принципів пост-трансформаційного розвитку. Це вимагає більш докладного осмислення логіки трансформування. Зарубіжний досвід і існуюча практика свідчать, що під впливом інноваційних процесів змінюється також структура економіки. За рахунок зростання ефективності використання ресурсів частина їх перерозподіляється в інші сфери діяльності.

До того ж інновації виступають безпосередньою причиною виникнення одних виробництв і галузей, а також поступового відмирання й

зникнення інших. Інновації змінюють і економічну організацію суспільства. З'являються нові елементи в спектрі основних господарських структур (наприклад, венчурні фірми), трансформується зміст їхніх взаємозв'язків. Відбуваються зрушення в структурі й реалізації різноманітних форм власності. Розвиваються технології управління. Вертикальні впливи в більшому ступені доповнюються горизонтальними зв'язками.

Відповідно змінюється й зміст власне державного регулювання економіки, що відбувається за рахунок істотного впливу інституціональних механізмів.

Розглядаючи функції держави в регулюванні економіки, доцільно виділити важливий аспект його діяльності – функціонування державної власності, що, у свою чергу, є основою реалізації функцій держави. У системі державного регулювання економіки її державний сектор займає особливе місце. З одного боку, він виступає як об'єкт державного регулювання в країні, де держава є повноважним власником і підприємцем, а з іншого боку – забезпечує реалізацію ряду рішень і заходів Уряду, що стосується комерційного сектора або зачіпає інтереси нації й економіки в цілому.

Варто також урахувати, що державний сектор економіки більш дієво реагує на залучення до економічного розвитку її інноваційного сектора, що поки знаходиться переважно в державній власності. Реалії свідчать, що вплив інноваційних процесів позначається не тільки на виробництві, але й практично на всіх аспектах громадського життя. Удосконалюється структура споживання як матеріальних благ, так і послуг. Розвивається політична культура. Динамічно змінюються правові, етичні й естетичні норми. Інноваційні процеси здобувають загальнодержавне значення в силу тотожності здатності нації до прогресу і її здатності продукувати і впроваджувати нововведення [1].

Слід зазначити, що держава повинна створити всі необхідні умови по залученню підприємств у сферу НДДКР. В умовах підвищення державних видатків на НДДКР пропорційно повинна збільшуватися частка інноваційно активних підприємств, які також здійснюють фінансування витрат на НДДКР, тим самим забезпечуючи збереження структури фінансування даної сфери на користь останніх.

У цих цілях держава повинна використовувати методи стимулювання підприємств, які створювали б сприятливі умови для вкладення підприємствами своїх коштів на здійснення НДДКР, а при підвищенні активності в цій сфері державного сектора забезпечували б синхронне підвищення активності в підприємницькому секторі економіки [2].

Всі методи державного регулювання, незважаючи на їхню певну розмаїтість, як показує аналіз світового економічного досвіду, можна розбити на наступні групи: адміністративні (і правові), прямі й непрямі методи економічного регулювання [3] (рис. 1).

До адміністративних методів регулювання відносяться різноманітні «заходи» контролю за прибутками, цінами, обліковим відсотком, квотування, ліцензування й ін. Ці заходи належать до адміністративних тому, що вони не ґрунтуються на економічних інтересах і їхніх стимулах, що реалізують, а спираються на «чинність» наказу. Державне правове регулювання здійснюється на основі господарського законодавства через систему встановлених ним норм і правил.

До прямого економічного регулювання належать різноманітні форми безповоротного цільового фінансування територій, підприємств, галузей – це субвенції або прямі субсидії, які включають різного роду дотації, допомоги, доплати зі спеціальних бюджетних і позабюджетних фондів різних рівнів (загальнонаціональних, регіональних, місцевих). Сюди ж відносяться пільгові кредити.

Погоджуючи інтереси різних рівнів і суб'єктів господарювання різних соціальних груп, ці види регулювання сприяють вирівнюванню їхнього фінансового становища, захисту найбільш уразливих секторів економіки й груп населення, досягненню пріоритетних цілей економічного розвитку. У той же час, будучи убудованими в ринкові відносини, вони у відомій мірі формують структуру цін і витрат, реальну конкурентоспроможність окремих секторів господарства, а значить, і функцію ринку [4].

На стику адміністративних і прямих економічних методів регулювання знаходяться такі адекватні сучасній змішаній економіці форми державного регулювання, як програмно-цільовий підхід, проектне фінансування й кредитування [5]. Реалізація загальних і спеціальних цільових програм і проектів, що намічають орієнтири розвитку в якій-небудь галузі, поряд із застосуванням адміністративно-організаційних заходів, підкріплюється відповідними фінансовими ресурсами.

До «непрямих форм» економічного регулювання належить проведена державою політика в сфері кредитно-фінансових, валютних, зовнішньоекономічних (у тому числі митних) відносин, податкових систем, амортизованого майна й ін. [6]. Таким чином, держава, використовуючи економічні інтереси й стимули, впливає на економічну поведінку суб'єктів господарювання, що виступають в якості як виробників, так і споживачів. Тобто непрямі форми економічного регулювання впливають на виробництво й споживання опосередковано, автоматично, носять безадресний характер.

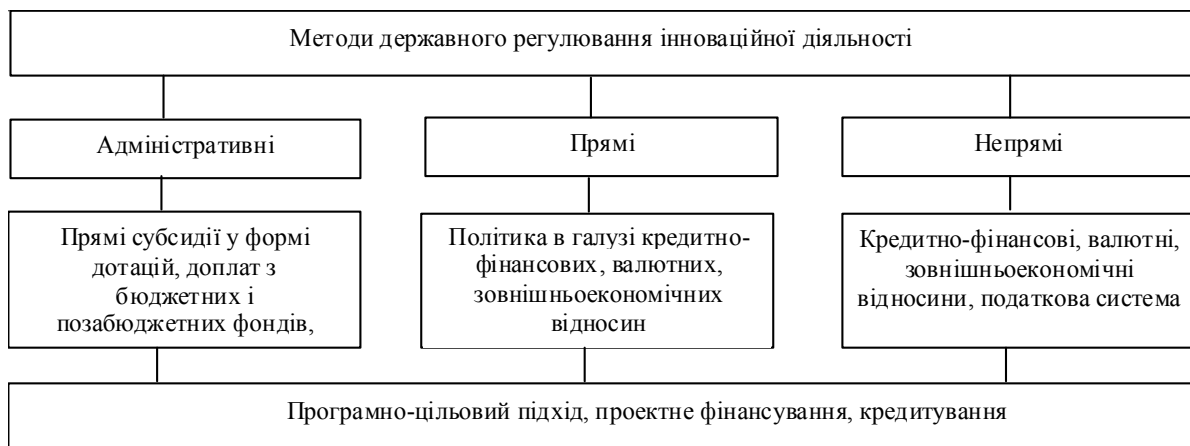

Рисунок 1. Методи державного регулювання інноваційної діяльності.

Західні експерти розглядають непряме економічне регулювання ширше, відносячи до нього також різноманітні заходи щодо створення конкурентного середовища. М. Портер вважає, що уряд повинен створювати для фірм таку економічну ситуацію, що заохочує й підштовхує їх до більш високих шаблів конкурентного розвитку. Найбільш ефективними важелями непрямого впливу є: створення відповідному сучасному рівню технологій і факторів виробництва, формування національних пріоритетів науково-технічного розвитку, заохочення конкуренції й попиту на продукцію високої якості.

В інноваційній сфері особливості державного регулювання інноваційних процесів обумовлені, по-перше, вирішальним значенням інновації для стабілізації економічного розвитку й зміцнення національної безпеки України, по-друге, відносною обмеженістю ринкових механізмів в області одержання й впровадження науково-технічних результатів [7].

Регулюючу роль держави в сфері інновацій сьогодні можна звести до комплексу заходів по стимулюванню інноваційної діяльності й впровадженню у виробництво наукомістких технологій, звернувши особливу увагу на:

- формування пріоритетів науково-технічної й інноваційної діяльності й забезпечення концентрації державних ресурсів на їхню реалізацію;
- розвиток інноваційної інфраструктури, що забезпечує підтримку інноваційної діяльності на всіх її стадіях – від виконання науково-технічних розробок до реалізації високотехнологічної продукції й послуг;
- оптимізацію державного науково-технічного комплексу, удосконалення правовідносин між суб'єктами науково-технічної діяльності;
- удосконалення системи фінансової підтримки інноваційної діяльності з використанням фондів, банків і інших інститутів, що здійснюють венчурне інвестування, роботу із цінними паперами й страхування;
- механізми формування ринків споживання науково-технічної продукції з використанням системи державних закупівель, інвестиційних програм і фінансових планів суб'єктів природних монополій і акціонерних товариств за участю держави;
- консолідацію цільових науково-технічних програм з метою розвитку критичних технологій і їхнього впровадження у виробництво;

- формування законодавства, що стимулює розвиток інноваційної діяльності й впровадження у виробництво наукомістких технологій.

Висновки

Наукова діяльність традиційно вважається сферою активної державної політики. Справа в тому, що наукові ідеї не можуть бути безпосередньо використані в господарській діяльності, метою якої є прибуток. Тому організації й компанії досить стримано йдуть на пряме фінансування досліджень, хоча відчувають потребу в їхніх результатах. У сучасних умовах держава багато в чому бере на себе функцію забезпечення бізнесу одним з найважливіших ресурсів інноваційного процесу – науковими знаннями й ідеями. Саме тому НТП в офіційних документах провідних країн розглядається як єдиний ланцюг: наукові ідеї й розробки – інноваційний бізнес – широкомасштабне використання, а держава покликає формувати цілі й принципи своєї політики й власні пріоритети в цій галузі.

Література

1. Каракай Ю. Роль государства в стимулировании инновационной деятельности / Ю. Каракай // Экономика Украины. – 2007. – № 3. – С. 14–21.
2. Чиликин А. И. Государственный механизм развития сферы НИОКР – источника инновационного развития экономики Украины / А. И. Чиликин, Д. В. Фоменко // Менеджер. – 2006. – № 2 (36). – С. 117–122.
3. Барановский А. Государственная поддержка малого бизнеса: мировой опыт и Украина / А. Барановский // Экономика Украины. – 1993. – № 6. – С. 74–79.
4. Лошинская Е. Н. Роль государства как субъекта инновационной деятельности в институциональной системе поддержки малого предпринимательства / Е. Н. Лошинская // Менеджер. – 2005. – № 1 (31). – С. 38–42.
5. Наджафов З. Некоторые аспекты государственной инновационной политики в промышленно развитых странах / З. Наджафов // Экономист. – 2006. – № 6. – С. 54–56.
6. Райская Н. Государство, инновации и развитие экономики / Н. Райская, Я. Сергиенко, А. Френкель // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 10. – С. 27–33.
7. Дагаев А. Государственные гарантии для малого инновационного бизнеса / А. Дагаев // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 2. – С. 81–88.

Кириченко Ірина Іванівна – к.держ.упр., доцент кафедри менеджменту невиробничої сфери Донецького державного університету управління. Наукові інтереси: державне управління.

Маркіна Юлія Ігорівна – здобувач кафедри менеджменту невиробничої сфери Донецького державного університету управління. Наукові інтереси: державне управління.

Найчикова Аліна Геннадіївна – студентка кафедри менеджменту невиробничої сфери Донецького державного університету управління. Наукові інтереси: державне управління.

Кириченко Ірина Івановна – к.гос.упр., доцент кафедри менеджмента непродуцтвенной сфери Донецького государственного университета управления. Научные интересы: государственное управление.

Маркіна Юлія Ігорівна – соискатель кафедри менеджмента непродуцтвенной сфери Донецького государственного университета управления. Научные интересы: государственное управление.

Найчикова Аліна Геннадієвна – студентка кафедри менеджмента непродуцтвенной сфери Донецького государственного университета управления. Научные интересы: государственное управление.

Kyrychenko Irene Ivanivna – candidate of sciences on state control, assistant professor of the «Management of unproductive sphere» of the Donetsk State University of Management. Scientific researches: public management.

Markyna Julia Igorivna – the competitor of department is «Management of unproductive sphere» of the Donetsk State University of Management. Scientific researches: public management.

Naychykova Alyna Gennadijevna – the student of department is «Management of unproductive sphere» of the Donetsk State University of Management. Scientific researches: public management.